

SPECIÁLNÍ BIBLIOGRAFIE K JEDNOTLIVÝM KAPITOLÁM SPISU

Část I.

Kap. 1. Sv. František z Assisi, sv. Klára a bl. Anežka, hlasatelé nové zbožnosti křesťanské

O povaze a významu nové zbožnosti Františkově viz hlavní životopisy světcovy od autorů v abecedním pořadí: Cuthbert, Englebert, Fortini, Jöfgensen, Felder, Sabatier, Schnürer, Tamassia (srov. bibliografii ap. Englebert, St. Francis of Assisi, 1950, str. 336-341)

Srov. též Jaroslav Goll: Sv. František z Assisi (Vybrané spisy drobné), 1925 a autorův spis: Francis of Assisi. Ave Maria Press, Notre Dame, Ind. 1954 (věcný index).

Zvláště významný je Sabatierův posmrtný spis: Études inédites sur Saint Francis d'Assise, 1932 (vzácný, ač fragmentární materiál k přepracovanému vyd. klasického spisu, s velmi pozoruhodnými postřehy a výklady).

O sv. Kláře viz dva spisy citované v textu: Verino Ugolino: Vita di Santa Chiara, otištěno z původního rukopisu s poznámkami od W. W. Setona, 1921, a Mauclaire, Camille: La Vie de Saint Claire, 1924. Srov. též Fr. Paschal Robinson: The Writings of St. Clare. AHF, III. 1910 a Hardickovy studie v The Legend and Writing of Saint Clare of Assisi, 1953. (The Franciscan Intitute, St. Bonaventure, N. Y.). - Něm. vyd.: Leben und Schriften der heiligen Klara von Assisi, vyd. Engelbert Grau, 1952. Srov. N. de Robeck: St. Clare od Assisi, 1951.

K historii řádu minoritského viz H. Holzapfel: Handbuch der Geschichte des Franziskanerordens, 1909 (angl. vyd. History of the Franciscan Order, 1948, avšak bez nových dodatků).

K dějinám řádu klariského Jeanne Ancelot - Hustache: Les Clarisses (Grands Ordees Monastiques), 1929. Srov. též výborný přehled P. Livaria Oligera v Enciclopedia Cattolica, III. 1949, str. 1771.

P. Gratien: Histoire de la Fondation et de l'Évolution de l'Ordre

Kap. 2. Anežka dcerou krále českého Přemysla I. a jeho druhé manželky, Konstancie Uherské

O otci a matce Anežčině a jejich genealogii viz poslední data u Novotného, České dějiny (viz Povšechnou bibliografii, str. 261). - Srov. Černá, M.: Rozvod Přemysla I. s Adélou Míšenskou, v Časopise přátel starožitností, 31.

Čejka: Král Přemysl I. a jeho poměr k říši německé. Program gymnasia v Zábřeze, 1902-1903.

Datum narození Anežčína k roku 1211 je jako nejpravděpodobnější přijato od posledních historiků, jako je Novotný a Vyskočil, a zakládá se na dohaděch, opírajících se o prameny. Z dobře zpravené legendy Milánské víme, že Anežka se v 14. roce života vrátila z Vídně do Prahy, což dle všeho bylo roku 1225. Legenda dále uvádí, že prodlela v Trebanickém klášteře od 3. do 6. roku svého života a celý rok (per annum integrum) strávila v Doksanech, odkud se v 8. roce vrátila z kláštera ke svým rodičům na Pražském hradě. Srov. Legenda, str. 102-104.

Na druhé straně Pulkava, rovněž dobře zpravený kronikář (srov. výše, str. 258), uvádí, že Konstancie porodila r. 1205 syna Václava a před tím tři dcery, z nichž prostřední byla Anna, později, tj. r. 1216 provdaná za vévodu vřatislavského, Jindřicha, a potom r. 1207 syna Vladislava, jenž potom byl markrabětem moravským. „Po tom (pokračuje Pulkava) jistém synu urodila dceru jménem Agnežku, ješto za Fridricha za ciesaře nechtěla jít, jeho ciesařstvím zehrdila, ale nebeskému choti svú vieru a svú čest a čistotu zachovala“. FRB V. 121 a 290.

Opírajíce se o Pulkavu, soudili někteří historikové, jako Dudík a Palacký, že se Anežka narodila již r. 1208. Bollandisté položili rok jejího narození již k roku 1205, směšující ji s třetí dcerou královny Konstancie, jež také slula Anežka, ale zemřela v mládí. Vyskočil: Bl. Anežka, str. 56.

S výhradou dalšího bádání, jež by potvrdilo dokumentárně tvrzení bollandistů o roku 1205 jako roku narození Anežčína, přidržel jsem se roku 1208, jak jej uvádějí Palacký a Dudík, z těchto důvodů:

1) rok ten uvádí více méně určitě Pulkava ze 14. stol.

2) legenda Milánská tvrdí pozitivně, že tříletá Anežka byla zasnoubena vévodovi Polskému, jež Cruger jmenuje Boleslavem. Boleslav byl nejstarším synem vévody Jindřicha Bradatého a Hedviky a Anežka byla mu zasnoubena patrně jako dědici otcova panství nebo aspoň Lebuska, jež mu otec byl udělil do správy (Grünhagen, Geschichte Schlesiens, I. 55-58). Ale Boleslav zemřel dle Grünhagenových regest (Regesten zur Geschichte Schlesiens - Codex Diplomaticus Silesiae), 2. vyd., sv. I. 1884, str. 107 - 10. nebo 11. září 1213, což by byl terminus ad quem pro Anežčin pobyt v Trebnici. Kdyby se Anežka narodila 1211, nemohla by tam být v letech 1211 až 1213, poněvadž nebyla tehdy tříletou. Naopak pakli se narodila 1208, byla 1211 tříletou a vrátila se do Prahy v 6. roce, tj. 1214 (přibližně po smrti Boleslavově). Legenda milánská dále praví, že Anežka byla celý rok v Doksanech (per annum integrum), tj. celý rok 1215 (snad od konce 1214 do konce 1215), a počátkem 1216, když jí bylo opravdu 8 let (octavo etatis sue anno), vrátila se do Prahy. Cruger sice uvádí, že Anežka strávila v Doksanech od 7. do 9. roku (a septennio ad novennium), avšak milánská legenda je spolehlivější. Za nějaký

čas (tempore aliquo interiecto), tj. kolem 1220 byla zasnoubena Jindřichu Štaufskému, jenž byl přijat za spoluvladaře a korunován v Cáchách roku 1221, a když zasnuby byly od císaře Fridricha II. ratifikovány, byla poslána od svého otce na další výchovu na rakouský dvůr ve Vídni, kde byla asi v letech 1220-1222. Vrátila se z Vídně do Prahy r. 1222, když jí bylo opravdu 14 let (dum iam quartum decimum annum attigisset).

3) Anežčina sestra Anna (jež byla dle Grünhagena a jiných narozena již r. 1204 (byla roku 1216 provdána za syna Jindřicha Bradatého a Hedviky, jenž byl zván Jindřichem Pobožným (Grünhagen, Regesten, str. 112). Bylo to již po smrti i prostředního syna Konráda (1214), kdy Jindřich byl jediným nástupcem veškerého panství otcova (viz rozsah panství na mapách v Geschichte Schlesiens, I. 1938). Není pravděpodobné, že by Anna byla v klášteře Trebanickém současně s Anežkou, poněvadž dvoje zasnuby neměly smyslu. Pravděpodobnější bylo, že po zmaření zasnuby Anežčina tato se vrátila do Prahy, kde otec brzy potom měl s ní jiné plány, a Anna byla pak v 12. roce života provdána za Jindřicha Pobožného, když tento stal se jediným dědicem svého otce, jenž - na rozdíl od Konráda - jej miloval a s ním se shodoval i politicky.

Kap. 3. Základy Anežčiny výchovy položené sv. Hedvikou ve Vratislavi

S. Hedwiga, Legenda major, v Acta Sanctorum, Oct. 8., str. 198-270. - Scriptorum Rerum Silesiacarum, ed. Stenzel, vol. VI., 1839, str. 1-126. - Monumenta Poloniae Historica, ed. Semkowicz, vol. IV., str. 510 sq. - Ibidem, str. 652 sq.: Narratio de Anna, duchissa Vratislaviensi.

O poměru legendy o sv. Hedvice k legendě Milánské viz Vyskočil, Legenda, str. 76-78. Pochybnosti téhož, str. 153 o zasnoubení Anežčině Boleslavi nejsou oprávněné.

Srov. Stenzel, Gustav Adolf: Geschichte Schlesiens, I. 1853. - Smolka: Henryk Bradaty, 1873, - Grünhagen: Geschichte Schlesiens, I. 1884. - Roman Grodecki: Historija Sleska od najdawnejsich časow do r. 1400. I. 1933.

Životopisy o sv. Hedvice: Promnitz, E.: Hedwige die Heilige, 1926. - Hoffmann, Hermann: Die heilige Hedwige, 7. vyd 1942. - Stonner, A.: Die heilige Hedwige, 1948. - Markova, Eugenia: The glowing life, 1944.

O vévodkyni Anně: Knoblich, Augustin: Herzogin Anna von Schlesien, 1865.

Místo v Milánské legendě o dívence Anežce v Trebanickém klášteře zní takto (Legenda, str. 102): ... „ubi primum ex ore filie sancte, Hedwygis, morum ac fidei rudimenta docili corde suscepit, ibidemque manens, quamvis infantula, nichil puerile gessit (Tob. I.4) in opere, quin potius dominabus monasterii ad persolvendas horas canonicas chorum intransibus, ipsa coram ymaginibus Cristi et Virginis gloriose oracionem dominicam et salutacionem angelicam flexis genibus frequencius

iterando Cristo et Virgini, matri eius, offerebat devote, socias suas ad simile crebris sermonibus exhortando“.

Kap. 4. Náboženská výchova Anežčina v premonstrátském klášteře Doksanském

O premonstrátském řádu a jeho klášteřích v českých zemích, mužských i ženských, viz poslední kritická data ap. Novotný: České dějiny, sv. I. díl 3, str. 76 sl. a posud cenné informace ve spise Dominika K. Čermáka: Premonstráti v Čechách a na Moravě, 1877 (zde o Doksanech str. 131 sl.).

Nadační listina doksanská z 1226 nyní otištěna v CDB, II, 286 O dějinách Doksanského kláštera viz Mika, Das ruhmswürdige Doxan, 1726, - Feyfar: Kurze Geschichte des kgl. Praem. Jungfrauen- Stiftes Doxan, 1860. - Balcárek, Doksany nad Ohří (1149-1782), 1931, též německy.

Z uměleckého hlediska viz Birnbaum, V.: Dějepis výtvarného umění v Čechách, sv. I. 1931. - Též Památky historicko-umělecké, vyd. Č. Akademie. Okres Roudnický.

Z dějin premonstrátského řádu po stránce kulturní a náboženské viz Ch. I. Hugo: Sacri ac candidi Ordinis Praemonstratensis Annales, 2 sv. 1731/69. - Petit, Fr.: La spiritualité des Prémontrés. Étude de théologie et d'histoire de la spiritualité, 1947. - Grassl, B.: Der Praemonstratenser Orden, seine Geschichte und seine Ausbreitung bis zur Gegenwart. Annales Praemonstratenses, sv. X. 1934. - Srov. Ramackers, Joh.: Adlige Praemonstratenserstifte im Westfalen und Niederrhein. Ann. Praem., sv. V. 1929. - Berlière, U.: Les Monastères doubles aux XIIe et XIIIe siècles. Ac. Belge, Lettres. Mémoires, t. 18, fasc. 5, 1923.

O výchově žen ve středověku viz pilnou kompilaci Weinhold, Karl: Die Deutschen Frauen in dem Mittelalter, 2. vyd., 1882, str. 121 sq.

Kap. 5. Zahraniční politika Přemysla I. a plán zasnoubení Anežky se synem císaře Fridricha II.

O politických příbězích v Čechách, Německu a Itálii, až do roku 1220, viz Novotný, V.: České dějiny, I. 3. Passim. - Winckelmann, E.: Geschichte Friedrichs des Zweiten und seiner Reiche, sv. I. 1212-1235, 1863 - Kantorowicz, Alfred: Kaiser Friedrich II. Sv. I. a Ergänzungsband, 1931 (angl. překlad díla z roku 1931). - Einstein, David G.: Emperor Frederick II, 1949. - Pro dějiny papežství viz z francouzské strany viz Luchaire, A.: Innocent III, 6 sv. 1905/ - z německé strany viz nejnovější, znamenité dílo Joh. Hallera: Das Papsttum, sv. III. a IV. (výše str. 251). - Srov. též Clayton, J.: Pope Innocent III and his times, 1941. - Dobrý přehled v The Shorter Cambridge Medieval History, by C. W. Previtté-Orton, 1952.

Kap. 6. Anežka v románské Praze

O Praze v první polovině 13. stol. viz Tomek, W. W.: Dějepis města Prahy, I. 1856. - Novotný, V.: České dějiny, I. 3. passim.

Birnbaum, Vojtěch a kol.: Dějepis výtvarného umění v Čechách, část I. Románské období, 1931. - Výborné přehledy od odborníků o románské architektuře, plastice, malířství nástěnném i knižním a uměleckém řemesle.

Mencl, Václav a Poche, Em.: Vzpomínky na Prahu, 1949. - Volavka, Vojtěch: Praha, Praha 1948.

Kap. 7. Pobyt ve Vídni

O dějinách rakouských v I. polovině 13. stol. viz Vancsa, Max: Geschichte Nieder und Ober-Oesterreich, I. 1905. - Huber, A.: Geschichte Oesterreichs, I. - Dobrý anglický přehled ap. Leeper,

Základní dílo na svou dobu viz Juritsch, Georg: Geschichte der Babenberger und ihrer Länder, 976-1246, 1894.

O Leopoldu VI. viz Zeissbergerův čl. v Allgemeine Deutsche Biographie.

O dějinách Vídně v oné době viz nejlepší syntetické dílo Tietze, Hans: Wien. Kultur- und Kunstgeschichte, 1933/přehled pod názvem: Wien. Berühmte Stätten

Základní dílo: Grosse Geschichte der Stadt Wien, vyd. Wiener Altertums-Verein.

Srov. též Kralik, Richard: Geschichte der Stadt Wien und ihrer Kultur, 3. vyd., 1933.

O hradě vídeňském viz Dreger, Moriz: Baugeschichte der k. k. Hofburg in Wien, 1934 (Oesterreichische Kunsttopographie, sv. XIV.).

K literární kultuře z bohaté literatury viz Schönbach, A. E.: Dichtungen und Sängler des Hof-und Minne-lebens bis 1270.

Přehled ap. Nadler, Jos.: Literaturgeschichte Oesterreichs, 1948.

O dvorní kultuře viz Schulz, A.: Das höfische Leben zur Zeit der Minnesänger, 2 sv. 1879. - Weinhold, I. c. - Naumann, H. und Müller, C.: Höfische Kultur, 1929.

Kap. 8. Zmaření zasnoubení Anežčiny se synem císařovým intrikou vévody rakouského.

Základní pramen, CRONICA REINHARDSBRUNENSIS, M.G.SS. XVIII str. 606/7, zní doslova takto: „Heinrico, regi Romanorum, deponsata fuerat filia ipsius regis Odackari (Agnes). Qui Heinricus filius fuit Frederici Imperatoris secundi. Rex autem Bohemiae genuerat hanc (Agnem) ex sorore regis Ungariae. Consensu igitur et voluntate regis Romanorum et regis Bohemiae accedente, de consilio principum Alemaniae data fuit hac domicella ad custodiam et conservacionem duci Austriae usque ad solempnitatem nuptiarum et annos discrecionis.

Quam dux Austriae, utpote vir strenuus et princeps fidelissimus, in custodia servavit.

Factum est autem, ut dux Austriae cum nunciis lantgravii Ludevici pro dispensacione consanguinitatis inter imperatorem Fredericum et ipsum ducem ad Romanam curiam medio quadragesimo tempore festinaret - cogitavit enim filiam suam tradere regi Romanorum, Heinrico -. Quam dispensacionem a ss. papa Honorio qui tunc in civitate Reatina erat, optinuit, et sic a papa letissime dimissus, cum ingenti gaudio bene prosperatus in Apuliam ad imperatorem veniens, de dispensacione consanguinitatis inter utrosque enarravit.

Imperator Fredericus ducem Austriae cum nunciis lantgravii gratanter suscipiens, cum decentissimo honore ipsum per tempus apud se retinuit. Et cum causam negocii diligencius inspexisset, rennuit desponsacionem filie regis Bohemiae cum filio suo Henrico rege Romanorum, et indulisit filie ducis Austrie contrahere matrimonium cum filio suo in hunc modum, ut filius ducis Austrie sine donatione contraheret matrimonium cum sorore lantgravii Ludewici. Quod dux Austrie leto annuit animo et ab imperatore in pace dimissus ad propria remeavit, remittens domicellam suam, filiam regis Bohemie, in domum patris sui.“

O arcibiskupovi kolínském, Engelbertovi viz stále cenný spis J. Fickerův: Engelbert der Heilige, Erzbischof von Köln und Reichsverweser, 1853. Srov. Winckelmannův čl. v ADB. - O synu císařově, králi Jindřichovi za mládí viz nedokončenou práci dr. Schirrmachera: König Heinrich VII. Der Hohenstaufe, 1856.

Kap. 9. Nabídky sňatku se strany krále anglického a první nabídka od císaře Fridricha II.

Srov. Juritch, l. c. - Novotný, l.c - Vyskočil, l. c.

O Ludvíkovi, landkraběti Durynském, viz Wenckův čl. v ADB, 19, 1878.

O anglickém králi Jindřichu III. a jeho počátcích, viz Norgate, Kate: The Minority of Henry III, 1912. Turner, G. J.: The Minority of Henry III. Transaction of the Royal Historical Society, II.S. 18, 1904. Ser. III. l. 1907. Srov. Contain: The Magnificent Century, 1951. - Dobrý životopisný náčrt v Dict. of Nat. Biography, vol. IX., zdůrazňující Jindřichovu neupřímnost a neschopnost.

Výborné líčení francouzsko-anglické politiky v oné době podává A. Luchaire v Lavissově Histoire de France, III. l. 1902.

O neplodném jednání o sňatek Anežčin s králem Jindřichem 1227 a 1228 viz Novotný, l. c. a Vyskočil, l. c. Prameny se strany anglické viz ap. Rymer, T.: Roedera, vol. I. 1727 a Shirley, W. W.: Royal and other historical letters illustrative of the reign of Henry III (Rerum Britannicarum medii aevi scriptores, 27 str. 1), 1862. Nyní též v CDB, II. passim. Z narativních pramenů viz Annales prioratus de Vigornia, ed. H. R. Luard (Rerum Br., sv. 36, t. 4, 1869.)

O listě císaře Fridricha II. králi Přemyslovi I. viz pozn. na str. 58.

Buly papeže Řehoře IX. králi a královně české z června 1228 v CDB, sv. II. č. 317.

Srov. též Potthast, Reg. Pont. Rom. I. passim a Haller, l. c.

Kap. 10. Anežčina zbožnost a druhá nabídka sňatku učiněná císařem Fridrichem II.

Pokud známo, ikonografie Anežčina nebyla posud soustavně zpracována, ač bylo by to vděčné téma doprovázející slovní výklad osobnosti a kultu světice v českých dějinách. Neznám práce E. Poche: Bl. Anežka v dějinách našeho umění. Nár. listy 2. III. 1932. Materiál viz ap. Vyskočil, Bl. Anežka (Přílohy), Běla Dlouhá, l. c., Šormův Sborník, l. c., Kniha pamětní (str. 243), a časopisy (str. 239). Srov. též Podlaha, Ant. Posvátná místa, passim.

Hlavní památky malířské, dřevoryty, sochařské jsou ze 14. stol. (breviř velmistra Lva 1356), z 15. stol. (velmistr Albert ze Šternberka, Puchner 1484), ze 16. stol. (Jan Burgmaier c. 1514, dřevoryt), ze 17. a 18. stol. (Jan Jiří Heinstch, z. 1713, C.R. Kulich 1700 v Doksanech), z 19. stol. (Hellich 1875, Seitz, E. Dítě, Myslbek, A. P. Mára) a jiní.

O Anežčině zbožnosti viz Legendy, passim.

O politickém vývoji v letech 1230-1234 viz Winckelmann, o. c. - Reinhold, O.: Empörung König Heinrich (VII) gegen seinen Vater (Leipziger Historischen Abhandlungen, 25), 1911. - Novotný, l. c.

Příslušné místo o Jindřichově plánu na rozvod s Markétou Rakouskou zní ap. Conradi de Fabaria, Casus S. Galli, takto (Pertz, M.G.SS. II. str. 180): Habuit rex (Henricus) voluntatem faciendi divorcii in contractu filie ducis Austrasie hortatu quorundam principum, postquam sobolem de ipsa perceperat. Fuit autem alia divorcii causa, quia mortuo duce Austrasie prenominato (Leopoldo), dotalia sibi sponsalitia nondum fuere exhibita. Ipse vero abbas reverendus (tj. S. Galli jako člen královské rady, vocatus a rege ad curiam) difficulter licet, a tali hunc non bene sapidum revocavit infelici divorcio et a regis Boemie filie contractu, maximas inde consecutus gratias a regina et ab aliis iusticie regnique statui bono applaudentibus.“

V dalších Fabaria vytýká, že za pobytu císařova ve Sv. zemi papež „modis quibus poterat elaborabat, ipsum (imperatorem) ab imperio perturbare filiumque suum Hainricum regem, concitatis ad hoc principibus Alemaniae quibusdam precipuis, ac maioribus episcopis, archiepiscopis ac baronibus in hoc ascendentibus. Horum precipuus dux Bavorie prebuit assensum et consilium palliacione fallacis, quam erga regem tunc temporis habuisse visus est“. Papež k radě vévody bavorského a jiných knížat poslal do Německa legáta „ad machinacionem discordie ac perturba-

cionis in regem et principes, et qui excomunicacionem imperatoris a papa factam manifestaret, intendens quia levius ad electionem regis novi consentiretur perturbato patre et filio“. Ale opat Fabaria smířil za peněžitou odměnu krále Jindřicha se Štrasburkem a král byl šťasten nad návratem císařovým ze Svaté země (viz výše, str. 71). Opat Fabaria byl též poslán od Jindřicha do Rakouska k vymáhání věna Markétina a Jindřicha držel, pokud mohl, na straně císařově proti opačným snahám papežova legáta. - Tím vyznačeno pozadí bojů o Jindřichův plán rozvodu s Markétou a návratu k zasnubám s Anežkou. Že pozdější milostné verše, jež Jindřich skládal v apulském vězení, vztahovaly se na Anežku, dokázal Schenk v Zeitschrift dt. Philologie, XIV. 474 n., srov. Heyck, Deutsche Geschichte I. 491, Novotný, l. c. 646.

Dětinský pokus K. Wenckův prohlásit nabídku císaře Fridricha II. k sňatku s Anežkou za legendární smyšlenku (v AFH, XV. 203-207 z roku) vyvrátil Vyskočil, Bl. Anežka, str. 117-121. Týž, str. 121- 128 vyvrací tvrzení Novotného, l. c. o nabídkách krále Jindřicha a císaře Fridricha, jichž následkem prý Anežka byla roztrpčena na svět a vstoupila do kláštera.

Část II.

Kap. I. Anežčina konverze a papež Řehoř IX. Založení „českého Assisi“ v Praze

K všeobecné informaci viz Novotný, l. c.- Vyskočil, l. c. -

O poměru papežské kurie k Čechám a o zakročování jejím do vnitřních poměrů země viz Krofta, K.: Kurie a církevní správa zemí českých, ČČH 10, 12, 14. 1904.06.08 (výtah v Gollově Sborníku, 1906) Novotný, V.: Církev a stát v době předhusitské (v České politice, vyd. Tobolka, 1906) a Hrubý, Fr.: Církevní zřízení v Čechách a na Moravě od X. do konce XIII. století, ČČH, 22, 23, 1917.

Papežské buly Anežce a ve věci Anežčiných ústavů v CDB, II. a III. l. (viz seznam výše, str. 257).

O minoritech v Rakousích viz Fries, G. E.: Geschichte der österreichischen Minoritenprovinz, v Archiv für österreichische Geschichte (AÖG), 64. Bd. 182 (dle minor. rak. Kroniky ze 17. stol. Leopold VI. usadil minority již r. 1224 ve Vídni v okolí hradu, ale dle autora byli tam usazeni až r. 1230). - O minoritech v českých zemích viz Hýbl, Fr.: Počátky minoritů v Čechách a na Moravě, ČČH 2, 1896 a k tomu nyní Vyskočil, Bl. Anežka, str. 129 sl. Srov. též Wauer, Edmund: Die Entstehung und Ausbreitung des Klarissenordens besonders in den deutschen Minoritenprovinzen, 1906. - Týž: Die Anfänge des Klarissenordens in den slawischen Ländern, 1903.

O sv. Alžbětě Durynské viz kritické zhodnocení ap. Hauck; KiDt. IV. 889 a Weck, Karl, v Historische Zeitschrift (HZ), 69, 1892. - Z monografií Dörfler, P.: Die h. Elizabeth, 1933. - Ancelot-Hustache, Jeanne: St. Elizabeth de Hongrie, 1947.

Dějny českých křížovníků s červenou hvězdou, 1930.

O Anežčiných fundacích: Hammerschmidt, Florian: Monasterium S. Agnetis, rkp. Univ. knih. Pražské I. D. 40, opis v minor. archivu u sv. Jakuba v Praze (Vyskočil, Bl. Anežka, str. 320). - Tomek, W.W. a Mocker, J.: Klášter bl. Anežky v Praze v ohledu dějepisném i uměleckém, 1892 (Dědictví sv. Prokopa, č. 13), též německy, Das Agneskloster in Prag, geschichtlich und artistisch dargestellt, 1891. - Lehner,: Klášter bl. Anežky Přemyslovny a obnova jeho, 1896. - Cechner, A.: Klášter bl. Anežky v Praze. (Památky archeologické a místopisné, 21) - Munzer, Zdenka: Das Agneskloster in der Prager Altstadt, mnichovská diss., 1931. - Birnbaum, V.: Dějepis výtvarného umění v Čechách, sv. I. 1931 (s plánem Prahy ukazující románské kostely). - Týž: Umělecké poklady Čech, - Mencl, l. c.

Plán Cechnerův z 1923 (ap. Birnbaum, l. c.) ukazuje: 1) kostel sv. Barbory, přiléhající k mužskému klášteru, 2) při vchodu kapli sv. Máří Magdaleny, 3) Uprostřed kapitulní síň, 4) z druhé strany kostel sv. Františka, 5) kapli sv. Michala, 6) kapli sv. Marie a 7) druhdy kostel sv. Vavřince.

Kap. 2. Obláčka Anežčina a první list sv. Kláry Anežce

O slavnosti obláčky viz Vita, 27 a 28, srov. legenda Milánská, str. 107.

Jména královských úředníků uvedena pouze jako příklad složení královského dvora Václavova. Srov. Listinu krále Václava z 21. března 1234 v CDB (R.B. I. 829)

Buly papežské Anežce viz výše str. 257.

První list sv. Kláry Anežce, viz bibliografii výše str. 256-257. Vyskočil, Bl. Anežka, str. 254-256. - Listy Klářiny nebyly náležitě zhodnoceny posud z italské strany aniž existuje jejich překlad do italštiny, ač od století byly přeloženy do němčiny a nověji též do angličtiny, češtiny aj. Co vykládá o Anežce a Itálii Arturo Cronia (výše str. 253), nepřináší nic nového.

O Pianovi a jeho mongolské relaci viz Pullé v Studi italiani di filologia indo - iranica, an. IX. vol. IX. 1913. Nové vyd. v I. sv. Sinica Franciscana, ed. Anastasius van den Wyngaert, 1929.

Kap. 3. Anežčiny ideály chudoby a boj o ně s papežem

Papežské buly Anežce a klariskám v Praze, viz výše, str. 257-258 ve vzorné edici Friedrichově.

O druhém a třetím listě sv. Kláry Anežce, viz výše, str. 256-257. - O gen. Eliášovi a vývoji řádu mužského viz kritický přehled ap. A. Huber, l. c. passim.

O řeholi klariské a co s tím souviselo, viz dvě základní práce: Oliger, Livarius: *De origine regularum ordinis s. Clarae*, AFH, V. 1912. - Gilliat-Smith, Ernest: *Saint Clare of Assisi: her life and legislation*, 1914. - Srov. též Lempp, Ed.: *Die Anfänge des Klarissenordens*, v ZKiG (*Zeitschrift für Kirchengeschichte*), 13, 1892 a 23, 1902. - Lemmens, L.: *Die Anfänge des Klarissenordens*, v *Römische Quartalschrift für christliche Altertumskunde*, 1902. - Srov. též Wauer, Edm.: *Entstehung und Ausbreitung des Klarissenordens*, 1906, l. c. - Robinson, M.: *The Rule of St. Clare and its observance in the light of early documents*, *Ecclesiastical Review Philadelphia*, vol. 46, April 1912. Srov. též Gratien, l. c., 593 sl. s literaturou.

R 1 čili Hugolínova řehole byla otištěna v Bull. Franc. I.No. 292 - R 2 čili řehole Innocence IV., tamže No. 227 - R 3 čili řehole Klářina, tamže, No. 496. - RI čili řehole Alžběty z Longchempu, tamže Vol. II. No. 77 - RU čili řehole Urbana IV. tamže, No. 98.

O papeži Řehořovi IX. viz Gregorii IX. Vita, ed. Muratori, RR. II. SS. 1. vyd., vol. III. - Srov. Mirbt v RE 3, 117-121, kde i další literatura, podobně čl. v Encicl. Cattolica. - Všeobecný výklad ap. Haller, l. c. sv.IV.

Kap. 4. Politická činnost Anežčina

O klariských klášteřích viz Wauer, l. c.

O politickém vývoji 1230-1233 viz Novotný, l. c. - Winckelmann, l. c. - Ficker, Ad.: *Herzog Friedrich II, der letzte Babenberger*, 1884.

O papeži Innocencovi IV. viz RE 3, 122-130 (Hans Schulz). - Vita, ed. Pagnotii, F. v Arch. D. Soc. Rom. Di Storia Patria 21, 1898. - Haller, l. c.

O povstání Přemyslovu viz Šusta, J.: *Kritické příspěvky k počátkům Přemysla II. Otakara*, ČČH 21,1915, str. 12-39. A Novotný, V.: *České dějiny*, I. 3, str. 786-787 n.

Kap. 5. Rozloučení sv. Kláry s Anežkou

O smrti sv. Kláry viz Legendu a kanonizační bulu z 26. září 1255 v *The Legend and Writings of Saint Clare of Assisi*, 1953. - O čtvrtém listě Klářině Anežce, viz výše, str. 256-257. - O požehnání sv. Kláry, srov. Vyskočil, *Legenda*, str. 65-67, a Bl. Anežka, str. 265, k tomu pak výše, str. 124. - Srov. též Seton, W. W.: *The oldest Text of the Benediction of Saint Clare of Assisi*, v *Revue d'histoire franciscaine*, II. 1925, str. 88-90. A David de Kok: *De origine Ordinis S. Clarae in Flandria*, v AFH, VII. 1914 a týž: *S. Clarae Benedictionis textus Neerlandici*, v AFH, XXVII. 1935, 387-398. - Anglický překlad Požehnání, pořizený ze staroněmeckého textu z roku 1393, ve *The Legend and Writings of Saint Clare od Assisi*, str. 100.

O klariských řeholích z roku 1247 (R2) a z roku 1253 (R3) v Oliger, l. c., Gilliat-Smith, l. c., Wauer, l. c.

Kap. 6. Anežčina „Fabrica Spiritualis“

K věci viz legenda Milánská, str. 108-117 a legenda Crugerova, Vita, 30-39.

O mystice středověké viz výborné dílo P. Pourratovo: *La spiritualité Chrétienne*, II. *Le Moyen Age*, 1951, hl. kap. 16 sl. - Srov. též Grabmann, M.; l. c. (výše str. 251), hlavně o německé mystice ženské. - Jeanne Ancelot-Hustache: *Mechtilde de Magdeburg (1207-1282). Étude de psychologie religieuse*, 1926. - Táž: *La vie mystique d'un monastere de Dominicains au Moyen Age d'après la chronique de Töste*, 1928.

O Kunhutině modlitbě viz spisy Vilikovského a Škarky, jichž názvy jsou uvedeny výše na str. 254. - O špitálnictví viz Novotný, l. c., *passim*.

Část III.

Kap. 1. Anežka za vlády Přemysla II. Otakara (1253-1260)

Z literatury k této kapitole viz Novotný, V.: *České dějiny*, I.4: *Rozmach české moci za Přemysla II. Otakara, 1253-1271*, 1937. - Šusta, Josef: *České dějiny*, II.1: *Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*, 1935.

K bavorským dějinám viz Riezler, S.: *Geschichte Bayerns*, sv. I. 1880. - Srov. téhož článek o Ludvíkovi II. v *ADB*, 19, 447 sl.

K říšsko-německé politice Přemysla II. viz ještě Pekař, Jos.: *Kandidatury krále Přemysla II.*, v *Časopise Matice Moravské*, XVI. XVII. Šusta, Josef: *Přemysl II. a římská koruna*, Pekařův Sborník, 1930.

K uherské politice Přemysla II. viz Chaloupecký, Václav: *Uherská politika Přemysla II.* Pekařův sborník, 1930.

K východní politice Přemysla II. viz Goll, Jaroslav: *Čechy a Prusy ve středověku*, O Brunovi, biskupu olomouckém, viz *Vita Brunonis Olomucensis*, ed. Dudík, v *AÖG* 65, 1884. Srov. Goll v *MIÖG* 23, 1902. - *Brunova Relatio super deliberandis in Concilio rebus* z 16. prosince 1273 v *R. B.* II. No. 845. - O Brunovi viz O. Lorenz v *Deutsche Geschichte* I. 256 a čl. viz *ADB*, 3. 431-433 a pojednání G. Eislerovo: *Bruno von Schauenburg*, v *Zeitschrift zur Geschichte Mährens und Schlesiens*, VII-XI. 1905. 1907.

O papeži Alexandru IV. viz Tenckhoff, F.: *Papst Alexander IV.* 1907. Srov. Haller, IV., l. c.

Kap. 2. Tragédie krále Přemysla II. Otakara (1260-1278)

K politickým událostem oné doby viz Šusta, Jos.: *Soumrak Přemyslovců a stále klasické líčení Palackého o konci Přemysla II.* v *Dějínách českého národu*, l. c.

Důležitým pramenem zůstává Dalimilova kronika ve FRB, III. - Srov. též líčení J. V. Šimáka v Kronice českomoravské a téhož článek: Přemysl II. a česká šlechta, v ČČH. 30, 1924.

O Rudolfu Habsburském viz Redlich, O.: Rudolf von Habsburg. Das deutsche Reich nach dem Untergange des alten Kaisertums, 1903 a k tomu posudek v ČČH,

O papeži Řehořovi X. viz čl. v Encicl. Cattolica a Haller, Das Pasttum, sv. V., 1953. Srov. též A. Zisterer: Gregor X. und Rudolf von Habsburg, 1891.

O událostech a otázkách týkajících se Anežky v oné době, viz všeobecně Vyskočil, Bl. Anežka, str. 248-250, zejména o poměru Anežky k pražským minoritům.

O vstupu princezny Kunhuty, dcery Přemysla II. do kláštera Anežčina - Milánská legenda, str. 135, praví ku konci pouze toto: 1277, Hic rex Przemislius filiam suam tradidit ad ordinem s. Clare in monasterio s. Francisci in Praga cum sollempnitate magna, in que quinque episcopi fuerunt. Srov. Vyskočil, Bl. Anežka, str. 286. Podobně Beneš Minorita mluví o vstupu Kunhutině do kláštera, dodává, že se tak stalo na provinciální kapitule o narození P. Marie (8. září, 1277). Teprve pozdější kronikáři (Příběhy, FRB. II. 329-Pulkava) vytýkají, že Přemysl II. Kunhutu do kláštera zavřel a že to bylo ode všech považováno za počátek všeho zla a zkázy království. Ib. 84-87.

O Anežčině vidění smrti Přemyslovy viz Vita, 42, Legenda, 118. Bl. Anežka, str. 287.

Kap. 3. Řádění vítězů až do smrti Anežčiny (1278-1282).

K líčení událostí po smrti krále Přemysla II. viz Palacký, I. c., Šusta, I. c., Haller, I. c.

O Rudolfově zahraniční politice vůči Čechám po 1278 viz Graebner: Böhmische Politik vom Tode Ottokars II. bis zum Aussterben der Premysliden, v Zeitschrift des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen, 41, 1903 a k tomu kritický rozbor J. B. Novákův v ČČH, 12, 1904; Srov. též Novákův spis: Formulář biskupa Tobiáše z Bechyně, 1279-96, 1903.

O písni Svatováclavské praví J. Jakubec, Dějiny literatury české, I. 1929, str. 59, že byla poprvé zapsána od Beneše Krabice do jeho latinské kroniky z 1372/5, ale byla starší. „S plným důvodem klade se její vznik do braniborského řádění v Čechách“. A dodává, že v době živého kultu svatováclavského v 13. stol. měl lid pevnou víru v moc přímluvy českého knížete světce, že na jiné přímluvy ani nepomýšlel.

O panu Hynkovi z Dubé, jenž byl uzdraven po smrti Anežčiny jejím zakročáním, viz Legenda, str. 129, srov. 172 a stručně jen jménem, Vita, 79.

Kap. 4. Úmrtí Anežčino za hladu a moru roku 1282

Prameny o situaci v zemi: Dalimil, Kronika v FRB, III... a Kronika Zbraslavská od Petra Žitavského ve FRB, IV. 1881.

Prameny o smrti Anežčině: Milánská legenda: *De transitu ipsius et hiis que in eo facta sunt*, ed. Vyskočil, *Legenda*, str. 119-123. - *Vita Agnetis*, 55-58, o pohřbu 59-63. Zde se praví, že nebožka byla pohřbena v kapli P. Marie 10. března 1282, „cum Tobias, Pragensium Episcopus XXI nescio quo absentiam excusaret“, a i ostatní preláti byli nepřítomni, „fortasse - dodává legenda Crugerova - quod foeminam a praelatis efferri indecorum reputarent“. „Tandem humillima virgo, ut ipsa praedixerat id generis ultimam gratiam a vulgari religioso, quamvis inter Franciscanos suos non vulgaris sanctimoniae viro, consecuta est. Neque profecto ille temere videbatur Bonae-gratiae nomen circumtulisse cum e coelo tam bona gratia ei indulgeretur, ut Agnetis inferiis unus omnino prae Episcopo, cetera sancto, reliquisque Praelatis iudice deo et volente ipsa coelite sufficeretur. Mrtvé tělo Anežčino bylo uloženo v kapli P. Marie před oltářem (ante aram Marianam) a vycházela z něho příjemná vůně.

O Bonagrაციovi poznamenávají bollandisté, že tehdy byl Bonagrazia generálem minoritů, jenž se zúčastnil 1282 generální kapituly ve Štarsburku, ale neví se, zda byl totožný s obyčejným mnichem, jenž Anežku pohřbil.

Verze Crugerovy legendy o mnichu Bonagrაციovi zdá se býti pravděpodobnější než upravená verze legendy Milánské, str. 123, že to byl generál řádu, fr. Bonagracia Tielci (str. 168). Než při konečném uvažování o věci nevylučuji možnost pohřbení Anežky od generála řádu, Tielci Bonagratia, jenž skutečně předsedal řádové kapitule ve Štrasburku konané roku 1282 a zemřel v Avignonu 3. října 1283, aniž by, jak si přál, navštívil všecka sídla minoritského řádu. Srov. Huber, 178.

O sestřích Anežčiných viz Vyskočil, Bl. Anežka, str. 266-279.

O smrti sv. Kláry viz legendu, l. c.

Domněnka o pohřbení Anežky od generála řádu je potvrzena od Glassbergera, jenž v řádové kronice (v. o ní dále níže, Exkurs I, odst. 2) vypráví toto (AF, II. 95): „Eodem anno, tj. 1281, visitando Provinciam Alamanniae pervenit frater Bonagratia, Minister Generalis, in Pragam Provinciae Bohemiae, ubi sexto nonas Martii (2 Martii) soror Agnes, Ottokari, primi regis Bohemiae, filia, Ordinis sanctae Clarae, feliciter in Domino obdormierat et quarta decima a transitu eius in sequenti die, videlicet in dominica de Passione, pretiosum illud pignus cum multis qui tunc aderant fratribus devote ac honorifice in capella sacratissimae Virginis Mariae, in qua tempore debilitatis audierat Missarum solemnia, sicut ipsa petiverat, sepelivit, ubi miri odoris fragrantia sorores causa orationis intrantes diebus pluribus respergebat. Haec paulo anta mortem suam inclyta virgo praedixerat, quod nec Episcopus nec aliquis alterius Religionis Praelatus quam Frater Minor, et ta-

lis frater, qui prius numquam visus est in terra Bohemiae, corpus eius sepelire deberet; quod factum est per hunc Ministrum Generalem. Vide Legendam eiusdem virginis“.

Kap. 5. Anežčina vidění, prorocství a zázraky

O zázracích z teologického hlediska viz v textu uvedené články z Dictionnaire de Théologie Catholique, 1929 a Lexikon für Theologie und Kirche, 2. vyd., 1938 - K tomu D'Alés, Dictionnaire apologétique de la Foi Catholique, 1916. - Z protestantského hlediska viz RE3 (Seeberg) a Encyclopaedia of Religion and Ethics (J. A. MacCulloch).

Z rozsáhlé literatury viz např. Wright, Ch. J.: Miracles in History and in modern Thought, 1930. - z historického hlediska viz Lecky, W. E. H.: History of Rise and Influence of Spirit of Rationalism, 2 sv. 1870.

O pověrčivosti v Čechách viz Novotný, V.: České dějiny, I. 3, str. 194-197, 930, 955-964.

O pověrčivosti v cizině viz soudobé sílo Caesaria von Heisterbach, Dialogus miraculorum, Hrsg. Josef Strange, Cologne - Bonn - Brussel 1851.

Srov. též Jacobus de Voragine, The Golden Legend, 1950.

O zázracích sv. Kláry viz Legendu Celanovu v The Legend and Writings of Saint Clare of Assisi, passim, zvláště druhou část, str. 53 sq. a kanonizační bulu, tamže, str. 105-110.

O zázracích Anežčiných viz Milánskou legendu, str. 124-135 a Crugerovu legendu, Vita, 40-46 (vidění a prorocství) a Vita, 50-83 (zázraky). Téma zasluhuje podrobného zpracování nikoliv z racionalistického, nýbrž historického a psychologického hlediska. Z církevně-právního hlediska viz A. Lauré: Codex pro postulatoribus causarum beatificationis, 4.vyd., 1929 a spisy S. Indelicatovy Le basi giuridiche del processo di beatificazione, 1944, Il processo apostolico di beatificazione, 1954. Cf. Severance, A. D.: Beatification with special Reference to historical Proof and Proof of Miracles, 1912.

Kap. 6. Pokus o kanonizaci Anežky dílem královny Elišky Přemyslovny

K politické situaci viz Palacký, Fr.: Dějiny národu českého, I. - Šusta, J.: České dějiny, II. 1: Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví, 1935 a II.2: Král cizinec, 1939. - Hlavním pramenem je Zbraslavská kronika Petra Žitavského ve FRB, IV. 1881.

O papeži Janovi XXII.v. Šusta, l. c. - Valois, Noel: Jacques Duéze, pape Jean XXII, v Histoire Littéraire de la France, vol. 34, 1914, str. 391 (výborné). - Mollat, G.: Les papes d'Avignon, 9. vyd., 1950 (neuspokojivé). - Reizler, S.: Die literarischen Widersacher der Paepste zur Zeit Ludwig von Bayern, 1874. - Cf. Vyskočil, J.K.: Účast minoritů na boji Ludvíka Bavora s papežem Janem XXII, ve Sborníku

Historického kroužku, 27.28 - Srov. též Holzapfel, l. c. (str. 235), angl. vyd. srov. 53-64. Huber, str. 191 sl., 219 sl., 233 sl., kde i další literatura.

O kanonizační akci roku 1328 viz Pechuška, Fr. v Časopise katolického duchovenstva, 72, 1931 a Vyskočil, l. c. str. 300. S pramenů o akci viz Zbraslavskou kroniku, FRB, IV. 291, František Pražský, ibidem, str. 403, Acta Sanctorum, Mart. I. 502-503, kde je i otištěn list německých měšťanů.

O kanonizační legendě srov. výše str. 254. - Nemohu se vysloviti k správnosti názoru Msgre Rattiho, že by předlohou této legendy byla česká legenda, jejíž autorem byl současník Anežčin (srov. výše str. 202). Avšak mám za nepravděpodobný názor P. Vyskočila (Legenda, str. 36, 70 aj.), že by kanonizační legenda, celá i se zázraky, vznikla v době od 18. ledna 1283 do 8. prosince 1322, tj. do data buly papeže Jana XXII., kterou byli odvoláni „prokuratorové“ minoritského řádu, ustanovení bulou papeže Martina IV. z 18. ledna 1283. Ještě méně správným zdá se být Vyskočilův názor, že by rozkaz k napsání legendy byl dán „před rokem 1315“ a „mezi 1282 a 1315“, a to od provinciála Theodorika (1287-1295), a že hned po úmrtí Anežčiny roku 1282 bylo „útočeno“ sestrami od sv. Františka na spisovatele, aby sepsal životopis (str. 70). Ještě určitěji se P. Vyskočil v Legendě, str. 151 vyslovuje v tom smyslu, že autor napsal celou kanonizační legendu mezi roky 1283 a 1322 a před rokem 1315 aspoň její část až po třetí zázrak, který se týkal uzdravení královny Elišky po narození jejího druhorožého dítěte Guty, neboli Judity. P. Vyskočil připouští, že autor psal onu část „buď bezprostředně nebo jen krátký čas 1315“, a to na rozkaz provinciála, jenž byl dán návodem nebo na přání královny Elišky, avšak trvá na tom, že onen rozkaz dal pisateli Fr. Theodorikus, jenž řídil provincii v letech 1287-1295.

Tento vnitřní rozpor v argumentaci Vyskočilově ukazuje sám sebou její nepravděpodobnost. Jak provinciál z let 1287-1295 mohl dát rozkaz pisateli k sepsání legendy „bezprostředně nebo jen krátký čas před 1315“ na přání královny Elišky?

Milánská legenda byla sepsána ke kanonizačnímu účelu, ač autor o tom ničeho nepraví. Ke kanonizačním účelům nebo ve spojení s kanonizací byly obyčejně psány všechny středověké legendy svatých. Celanova legenda o sv. Kláře byla sepsána po kanonizaci a věnována papeži, jenž kanonizační bulu byl vydal a autora pověřil sepsáním legendy na základě kanonizačního procesu, zvaného „Acta“, a kanonizační buly. Že Milánská legenda byla kanonizační, ukazuje též jak tendence líčit Anežku jako osobu předurčenou ke svatosti, tak i ujišťování o věrohodnosti ctností a zázraků, zaručené od očivých svědků, a vůbec celý rozvrh i obsah díla, jehož hlavní částí je líčení ctností a zázraků Anežčiných, přičemž autor se zjevně řídil vzorem legendy sv. Kláry. Ale před r. 1315 nebylo žádné kanonizační akce, co se Anežky týče, a ani rozkaz provinciálův ani „útočení“ sester nebyly dostatečným a skutečným důvodem k sepsání legendy.

Nic nenasvědčuje přímo v legendě tomu, že by byla složena od autora před započítím kanonizační akce (srov. níže). Naopak legenda tvoří jeden ideový a do jisté míry i formální celek, jehož existence se přirozeně vysvětluje vsunutím jeho sepsání do akce kanonizační, která začala slibem královny Elišky po porodu druhorozeného syna Přemysla Otakara roku 1319, ale rozvinula se až roku 1328. Nic nebrání tomu, aby se sepsání legendy kanonizační posunulo až k této době, kdy byla sepsána žádost o kanonizaci od královny Elišky a tato byla podporována autoritativně od provinciála, sester s abatyší v čele a zástupců čtyř královských měst (nikoliv však od biskupa pražského). Jak podotčeno v textu, str. 187, v žádosti kanonizační se přímo odkazuje na legendu, co se dokázaných zázraků Anežčiných týče.

Provinciálem, jenž dal rozkaz k napsání legendy, mohl být Fr. Mikuláš, jenž r.1228 o kanonizaci papeže žádal, a sestrami, jež naléhaly na sepsání legendy, mohly býti spíše ony, které spolu s abatyší papeži v té věci psaly, než sestry z let 1287-1295, kdy ze strany krále Václava II. nejevil se žádný zájem o zvěčnění zakladatelky klarisek v Praze.

Podle bollandistů v Acta Sanctorum, Martii I. Acta 10, královna Eliška chtěla, aby kanonizační akce měla úspěchu, nařídila sebrat ze všech stran významnější „Acta et Miracula“ (Ut jam dicta supplicatio felicem exitum sortiretur, videntur mandante Elisabetha Regina undequaue conquisita illustrioria Acta et Miracula), což také dosvědčuje, že právě tehdy, roku 1228, byla žádost kanonizační náležitě instruována. Na konci partie o zázracích (Legenda, str. 134) autor odkazuje na další hledání a vyšetřování zázraků, jaké zpravidla kanonizační komise nařizovala a prováděla. Historické zprávy z konce legendy (str. 135) byly asi také sepsány, aby sloužily k informaci kanonizační komise.

Tento výklad nevylučuje, nýbrž naopak odůvodňuje domněnku, že před kanonizační legendou existovala česká legenda o Anežce „auctore coaevo“, snad ve formě záznamů o životě a hlavně zázracích světice, vedených v klášteře a stále doplňovaných, a že této legendy použil (snad) autor legendy kanonizační, jistě pak Crugerius při kompilaci své legendy z legendy souvěké a z českého překladu legendy Milánské.

Důvod s „prokuratorem“, jež uvádí P. Vyskočil (Legenda, str. 36, 70, 171), nestačí k datování legendy. Záznam legendy (str. 128) mohl býti staršího původu, jako vůbec část legendy o zázracích zdá se býti kompilací záznamů a různých dob a snad i různé provenience, jež byla redigována s jistým spěchem a ovšem z hlediska kanonizačního, co se týče pořadí zázraků a důležitosti osob, jež dobrodiní zázraků byly dosáhly. Záznam o uzdravení královice Karla (str. 124-125) pocházel zjevně přímo z vypravování královny Elišky a byl přirozeně učiněn až pod 1319 a z téže

doby (terminus a quo) pocházel i záznam o narození královny Přemysla Otakara (str. 125).

Kap. 7. Anežčin kult v hagiografii české, německé a mezinárodní

K historickému rámci viz Šusta, J.: České dějiny, II. 2. Král cizinec, 1939 a III. I. Otec a syn, : - Jakubec, J.: Dějiny literatury české, I. 1929.

O českých textech legendy srov. Vyskočil, J. K.: Legenda, passim (srov. níže). - Mladějovská, Mira: Legenda o bl. Anežce. Chebské zlomky, I. c. s úvodem Jana Vilikovského. Srov. výše, str. 255.

O německých překladech viz Seton, W. W.: Some New Sources on the Life of Blessed Agnes of Bohemia a Vyskočil, Legenda, str. 27 sl. a článek téhož v Časopise katolického duchovenstva, 77, 1938. - O Marignolovi, Pisanovi a Glassbergerovi viz výše, str. 259

O staročeské legendě současně nelze vynášet nic než dohady. Pokud se nenajde rukopis „veleslavínský“ nebo „krumlovský“, pouze textový rozbor Crugerovy legendy mohl by odhalit poněkud obsah původní legendy, sepsané od Anežčina současníka. Nejpovolánějším současně byl její zpovědník, Konrad z Wormsu, jenž napsal zprávu (Bericht) o sv. Alžbětě, avšak jako Němec nemohl být autorem české legendy. Je přirozenou domněnka, že v klášteře u sv. Františka v Praze byly záznamy o ctnostech a zázracích Anežčiných, a poněvadž zázraky po smrti světice pokračovaly („Neb až do dneška skví se velikými divy“, napsal Pisanus), byly snad postupně zapisovány, některé stručně, jiné obsírněji. Autor kanonizační legendy zdůrazňuje, že uvádí pouze několik málo zázraků (pauca miracula, sub compendio), což naznačuje, že čerpal z předlohy nebo seznamu obsahujícího podrobnější a hojnější popis zázraků Anežčiných.

Podle Waddinga (viz výše, str. 261) císař Karel IV. jednal o kanonizaci Anežčiny s papežem. Je-li tomu tak, stalo se tak v neznámé blíže době, ale vždy před smrtí Karlovou roku 1378. Podle mého názoru kanonizační akce královny Elišky z roku 1328 odumřela její předčasnou smrtí roku 1330 a žádost o kanonizaci pravděpodobně nebyla ani papeži tehdy poslána. Mimo jiné nasvědčuje tomu fakt, že není známá žádost Eliščina, leda z domnělého konceptu jejího při rukopise šibenickém (viz výše str. 187). Nebyla zaslána papeži ani skrze provinciála Mikuláše v letech 1332-1339, poněvadž to nebyl náležitý ani dostatečný kondukt při procesu kanonizačním, a tím méně v oné době.

Jest tudíž pravděpodobné, že kanonizační legenda zůstala v Praze, aby jí bylo použito při Karlově akci kanonizační. Tehdy asi byl narychlo pořízen od klarisky Pražské opis kanonizační legendy, jenž je zachován v šibenickém rukopise. P. Vyskočil, Legenda, str. 40-41 nezvratně dokázal, že tento rukopis byl opsán podle Milánské čili kanonizační legendy. Tehdy také byly k šibenickému rukopisu při-

psány, rovněž chvatně, opisy Eliščiny žádosti o kanonizaci a průvodních listů, jakož i listy Klářiny Anežce, a to vše za tím účelem, aby tento materiál byl uchován v archivu klariského kláštera v Praze.

Jak P. Vyskočil dále dovodil (Legenda, str. 42), podle šibenického rukopisu byl také pořízen opis kanonizační legendy, jenž se chová v bamberském rukopise (srov. výše str. 255). Tento vznikl kolem r. 1380, když legenda kanonizační byla snad již odeslána ke kurii papežské působením císaře Karla IV.

Byli-li podle šibenického rukopisu pořízen český překlad legendy, vydaný Plachým, jak P. Vyskočil soudí, str. 44, (ač mylně klade překlad před dobu 1332-1339), mohlo se tak stát též až při Karlově kanonizační akci nebo po ní v poslední čtvrtině 14. století.

Tímto časovým rozložením na celé století jeví se nám rozrod hagiografického materiálu Anežčina jasnějším a přirozenějším.

Kap. 8. Anežka a jezuité v 17. a 18. století

Z literatury viz Jakubec, Jan: Dějiny literatury české, sv. I. 1929, kde i další literatura.

O díle bollandistů a jezuitů viz poznámky ap. Vyskočil, Legenda, passim. - Srov. též Bobek, a Pelikán, J. (citováno výše, str. 260). O Beckovském, viz výše, str. 260 a tamže citované pojednání P. Vyskočila: Jak se pracovalo o kanonizaci bl. Anežky v 17. stol. (s doklady). Srov. též Dějiny křížovnického řádu s červenou hvězdou (str. 265) a Šormův sborník (str. 239).

Podle Běly Dlouhé, Bl. Anežka, 2. vyd 1929, klášter klarisek v Praze byl opuštěn roku 1420 a jeptišky se utekly do klariského kláštera v Panenském Týnci u Loun. Po bitvě u Lipan r. 1436 klarisky týnské obnovily prý jednání o kanonizaci kněžny Anežky, ale nebylo lze naléztí těla světice ve zrušeném klášteře, čehož nezbytně Řím požadoval. Proto bylo jednání r. 1450 zastaveno. Tehdy probošt Papoušek se vyslovil, že v zemi české nenastane blahá doba pokoje a požehnání, dokud tělo bl. Anežky nebude nalezeno (viz výše, str. 203).

Kap. 9. Beatifikace Anežky a její kult v poslední době.

O beatifikaci Anežčině viz Vyskočil, J. K., cit. čl. výše ČKD, str. 199, kde dodává, že později kard. Kašpar podal papeži Piovovi XI. spis o kanonizaci, o kterou se papež sám zajímal, ale bylo požadováno, aby byl podán odborně spořádaný a vědecky doprovázený historický materiál (čímž byl pověřen sám P. Vyskočil), a aby byly předloženy ke zkoumání čtyři nebo aspoň dva zázraky, jež by bl. Anežka učinila nyní uzdravením ap. věřících... Ibidem na str. 91 obrázek s modlitbou o kanonizaci Anežčinu.

O brevíři velmistra Lva z r. 1356 viz tab. XXXV. v Knize pamětní (citované výše str. 256) Potvrzení převora Pospíchala z roku 1679 ap. Vyskočil, l. c.

K ikonografii Anežčině viz výše str. 269.

K jubileu 1932 viz Šormův Sborník (cit. výše str. 261), kde je otištěna jako úvod Pekařova charakteristika Anežčina.

BIBLIOGRAFIE K EXKURSŮM

K exkursu I.

O františkánkém dějepisectví v celku viz H. Holzapfel: Handbuch der Geschichte des Franziskanerordens, 1909, § 110 (též latinsky, 1909 a angl. 1948, výše str. 263). - Heuber, R.M.: A documented History of the Franciscan Order, 1944.

Povšechný přehled viz Dictionnaire de Théologie Catholique, t. VI, čl. Freres Mineurs (Edouard d'Alençon), 1920. - The Catholic Encyclopaedia, t. VI, čl. Friars Minor (Michael Bihl). - Enciclopedia Cattolica, t. V. 1950 (Riccardo Pratesi).

Srov. Též A. G. Little: Chronicles of the Mendicant Friars, ve Franciscan Essays, II. 1932, str. 85-103.

1. Bartoloměj z Pisy (z. 1401)

Literatura: Wadding L.: Scriptores, Supl. I. 114-116.

Georges Goyau: St. Francis of Assisi, 1927, str. 68-98. - Přehled v Enciclopedia Cattolica, II. 1949, kde je i další literatura.

Vyd. spisu „De conformitate etc.“ V AF IV. 1906 (o Anežce, str. 357).

2. Mikuláš Glassberger (z.c. 1508)

Literatura: Předmluva k vyd. řádové kroniky v AF II. 1887, srov. AFH 1920, str. 388-408. - Kritický H. Boehmer v úvodě k edici Chronica Fratris Jirdani, 1905, str. 25-47. - Walter W. Seton: Nicholas Glassberger and his work. With the text of his Maior Cronica Boemorum Moderna, 1923 (British Society of Franciscan Studies, vol. XI). - Stručně Lexikon für Theologie und Kirche, IV. 1932, kde je i další literatura.

Vyd. řádové kroniky p. n. Chronica F. Nicolai Glassberger, O.F. Obs., v AF II. 1887

Vyd. české kroniky ap. Seton, l. c.

Srov. Loserth v MVGDB XVI.

Do řádové kroniky Glassberger zařadil, ač v pozměněné a rozšířené formě, (srov. Oliger, AFH, 1920, p. 389) tzv. Chronica XXIV Generalium, a to až k r. 1374 (AF II. 218). Tato kronika v původní formě byla vydána v AF III. 1893. Neobsahuje ničeho o Anežce.

Podle neznámého pramene, jež Boehmer, l. c., XLII-XLIII, nazývá anály Benešovskými a jež uveřejnil pod názvem Fragmenta Benosowiensia (sic), str. 82-86, Glassberger v řádové kronice zaznamenal (AF II. 56), že saský ministr Jan de Plano Carpinis poslal již r. 1232 bratry do Čech a téhož roku „receptant Fratres

Minores locum Pragae ab inclito principe, Przemislao, alias dicto Ottokaro, rege Bohemiae. Cuius loci fundum ipsis fratribus nobilis vir de Ianowitz ad petitionem dicti domini regis devote et benevole contulit cum capella, in eodem fundo in honorem sancti Iacobi Apostoli ab antiquo consecrata“.

Boehmer, l. c. cituje v poznámce, str. 82 záznam Glassbergerův z legendy v rukopise Hallském tohoto znění (AF 3. str. 183, n. 7): „Tandem habito consensu patris virgo Dei Agnes pro fratribus Minoribus qui iam in Moguntia erant, misit. Nam eo tempore Maguntia erat metropilis ecclesiae Pragensis et cum ex parte regis missi fuissent ambasciatores ad archiepiscopum Maguntinensem ratione interdicti positi per episcopum Andream Pragensem auctoritate papae Honorii tertii: quod interdictum duravit per septem annos et ideo saepe de Praga nobiles veniebant ad Maguntiam et ibi viderunt fratres Minores. Demum dicebant dominae Agneti reginae (sic) et sic misit pro eis“.

K roku 1234; praví se tamže (str. 56), že „Fratres Minores publice in maiori numero quam antea Pragam, Bohemiam, intraverunt“. Což patrně souviselo se vstupem kněžny Anežky do klariského řádu, jak se o tom dále vykládá. Podle Glassbergera nejprve přišlo do Prahy pět klarisek z Tridentu, jež na žádost Anežčinu poslal papež a jež Anežka prý uvedla do kláštera sv. Salvátora. Pak na svátek sv. Martina vstoupilo do řádu sedm českých šlechtičen a teprve 1236 byla prý slavena obláčka Anežčina (str. 57). Pobyť Anežčin v klášteře trval dle Glassbergera 55 let (str. 58).

Při ohromnosti látky, kterou Glassberger ve své řádové kronice shromáždil a jež se vztahovala přednostně k dějinám minoritského řádu, zejména pak ke sporům konventuálů s observanty v Německu v 15. stol., nelze ani autorovi zazlívát jeho letmé záznamy o Anežce.

Jako observant Glassberger byl naplněn obdivem ke Kapistránovi, s nímž se setkal ve Vídni (str. 337) a o jehož činnosti, hlavně zázračné ve střední Evropě obšírně referuje. Očima Kapistranovýmá pohlížel i na kacírské Čechy, jichž krále, Jiřího z Poděbrad, nenazývá jinak než „haereticus invasor et occupator regni Bohemiae“ (str. 392), a tak i vzpomíná svých styků s Čechy za cesty, kterou 1479 v průvodu krále Vladislava podnikl ze svého rodiště Olomouce do Čech „per medium haereticorum“. Tito nechovali se k mnichovi nepřátelsky, nýbrž naopak ve Vysokém Mýtě dobročinný husita nabídl mu bezplatné stravování a ubytování a objal jej, když se dověděl, že minorité nepřijímají peněz, nýbrž jen potřebné potraviny a žijí jako „svatí lidé“ po příkladu Kristovu. Tak všichni kněží - pravil husita či český bratr - měli by žít. I hostinská Glassbergerovi a jeho druhovi dala vše zdarma jako dílo dobročinnosti. Tíž husité neviděli žádného rozdílu mezi nimi a katolíky, co se týče poslušentví papeži, nýbrž jen následovali v tom svých kněží a neměli za nutné řády mnišské, tvrdíce, že všichni křesťané by měli žít jako mniši (religiosi) I nedali

si říci, co se víry týče, ani když v Chrudimi Glassberger (jenž znal česky) snažil se dokázat bludnost jejich učení o přijímání pod obojí.

Celkem styk Glassbergerův s českými kacíři v Čechách svědčil v jejich prospěch, neboť jevíli se lidmi dobročinnými bez ohledu na vyznání víry, opravdu křesťanskými, ve své víře pevnými a oprostěnými od „lidských nálezů“, mezi něž počítali i mnišské řády. Vítězná husitská revoluce, utvrzená za Jiřího z Poděbrad, učinila z Čechů - husitů oné doby nový lid, pokrokový, křesťansky zbožný a uvědomělý.

3. Mariano Florentský (1523)

Literatura: *Scriptores*, I. 107, Supl. II. 216-217. - *Čas. Luce e Amore*, I. 1904. - *Studi Francescani*, Serie III. 1929 a 1930. - *Miscellanea Francescana*, 1934. - Přehled v *Enciclopedia Cattolica*, VIII. 1952.

Vyd.: Spis „*Compendium chronicarum Ordinis Fratrum Minorum*“ byl vydán v AFH I-IV, 1908-1911, též separátně 1911. - Mariano napsal též „*Historia foeminarum Ordinis S. Clarae*“, jež posud nebyla vydána tiskem.

Marek z Lisabonu (z. 1591)

Literatura: *Scriptores*, I. 167. Supl. II. 212-213. - *Grande Encyclopedia Portuguesa e Brasileira*, sv. XV. s. a. - *Catholic Encyclopaedia*, sub voce: Marcos da Silva (de Lisboa).

Vyd.: Původní vyd. v portugalštině bylo vydáno v Lisaboně 1556-1568 pod názvem: *Crónica da Ordem dos Frailes Menores do Seráfico Padre, San Francisco*; špan. vyd v Alcala 1566-70; ital. vyd v Benátkách 1585-1591; franc. V Paříži 1600-1609 a 1623, též angl. Německý překlad pod názvem „*Der Cronicken der eingesetzten Orden des hl. Vaters Franziskus*“, vyšel v Kostnici r. 1604.

Benedetto Mazzara

Literatura: neznámá

Vyd. spisu „*Leggendario Francescano*“, I. 1579, 2. 1676-79, 3. 1721-3.

Rodolfo Tossigmano (z. 1611)

Literatura: neznámá

Vyd. spisu „*Historiarum Seraphicae Ordinis libri tres*“, 1586.

K těmto ukázkám z františkánského dějepisectví, jež látky nevyčerpávají, lze připojit spis P. Jindřicha Sedulia (z. 1621), jenž byl vydán v Antverpách o sv. Kláře pod tímto titulem: „*Icones sanctae Clarae, S. Francisci Assisiatis primogenitae discipulae vitam. Miracula, mortem repraesentantes* (s věnováním arcivév. Isabelle, dceři krále Filipa II. a manželce arciv. Alberta Habsburského).

Sv. Klára je tu zobrazena mezi papeži, Honoriem III. a Řehořem IX., níže je sv. Hortulana a bl. Anežka, nejniže obrazy papežů Innocence IV. a Alexandra IV. „B. Agnes Regis Bohemiae filia, Frederici II. Imperatoris sponsa“ je představena jako světice se svatozáří a s knihou v ruce, rukou pak ukazuje na císařskou korunu ležící na zemi, v pozadí jsou lesy a hory. V knize jsou výjevy ze života sv. Kláry ilustrované rytinami a s odkazy na prameny.

4. Lukáš Wadding (1657)

Litaratura: „Vita“ od Harolda v *Annales Minorum*, sv. I.

Nové vyd.: Fr. Franciscus Harold, *Vita Fr. Lucae Waddingi*, 3. ed. 1931. - Gr. Cleary: *Lucas Wadding and St. Isidore College*, 1925, srov. AFH 28, 1935, ib. 21.

Fausto Casolini: *Luca Wadding, O. F. M., L'annalista dei Francescani*, 1936 (*Vitae Pensiero*), neuspokojivé. - Z encykl. přehledů: *Wetzer-Welte*, sv. 1 (Lemmens). - *Catholic Encyclopaedia*, XV. (Cleary) - zde uvedeno vyd. Waddingova spisu z 1624 o pražských minoritech.

Lexikon für Theologie und Kirche, X. 1938 (Bihl). - *Enciclopedia Cattolica*, sv. XII. 1954.

Srov. Též *Wadding Papers, 1614-1638*, ed. by Brendan Jenings, 1953.

Vyd.: *Annales Minorum seu Historia trium Ordinum a S. Francisco institutorum (1208-1540)*, 1. vyd. v 8 sv. in folio, Lyon, 1625-48, VIII. sv. v Římě 1654; 2. vyd. v 17 sv. 1731-36 a 1741. - Poslední, 3. vyd., 1930 sq. - Německý překlad od Bernarda Sanniga p. n. *Die Chroniken der drei Orden des S. Franziskus* v 8 sv. vyšel v Praze 1689.

5. Giovanni Forti

Literatura není známá žádná. - Vyd. spisu uvedeno v textu dle výtisku v Holy Name College Library ve Washingtoně.

Dodatek

Ke spisu Albiny Henrionové „*Sorella Chiara*“ z 1925 lze připojit, že již Vincenzo Ioccatelli ve „*Vita di S. Chiara di Assisi*“, Napoli 1855, podal italský překlad čtyř Klářiných listů Anežce, str. 248-267, a to dodatkem ke stručnému nástinu Anežčina života.

K exkursu II.

Hlavní spisy o legendách Anežčiných byly uvedeny výše na str. 203.

O heuristickém a edičním podkladu „*Acta Sanctorum*“ viz Dom Pitra: *Études sur la Collection des Acts des Saints par les RR. PP. Jésites Bollandistes*, 1850. Roku 1660 Henschen a Papenbroken navštívili v Německu mj. Bamberg a

Mnichov, aniž by tam našli opisy nebo překlady Milánské legendy kanonizační o Anežce. Rovněž bylo politováníhodné, že na italské půdě minuli Milán, kde v ambrosiánské knihovně byl originál a opis téže legendy. Přímo fatální byly jejich bezúspěšné zájezdy do Čech. O svých cestách psali bollandisté relace a vedli korespondenci, které byly uchovány původně v Musée Bollandien v Antverpách, pak v Bruselu a v Lovani.

Hippolyte Delahaye ve spise, jenž vyšel též anglicky pod názvem „The Work of the Bollandists through three Centuries, 1615-1915“ (Princeton, 1922), str. 80, píše, že Janninck a Paert (Paertze) za cesty r. 1668 měli v Praze přístup ke sbírkám Balbínovým, ale bylo to již po publikaci svazků A. S. za březen, kde byly legendy o Anežce vydány. Příslušný svazek vyšel v Antverpách již 1668. Korespondence jejich byla v Museu v Antverpách, ale důležitá část shořela za první světové války při požáru knihovny lovaňské, kam byla přenesena. Shořela zvláště úplná korespondence Papenbroeka, jenž zpracoval svazky Akt za březen. Delahaye, str. 95-96 podotýká, že se bollandisté při vyd. omezovali na rukopisy, které byly v jejich dosahu, někdy ale vydali slátaninu (patchwork) textů místo originálů, což byl právě případ s legendami o Anežce. Nevydávali texty s varianty a jak lze dodat, neudávali provenience rukopisů, což další bádání nesmírně ztěžovalo.

Všeobecné ocenění díla bollandistů viz apud Ed. Fueter: *Geschichte der neueren Historiographie*, 3. vyd., 1936. Bollandisté sledovali apologetickou tendenci, aby obhájili kult svatých proti útokům protestantů a humanistů, ale při zpracování materiálu užívali metodické kritiky pramenné, co se týče zkoumání o stáří nepravou cestou, vysvítá právě z edice legend o Anežce České.

O hagiografické činnosti českých jezuitů s ohledem na Anežku viz výše str. 260, kde byla také vytčena potřeba nového bádání v tomto směru. O Balbínově pozůstalosti viz J. V. Šimák ve *Věstníku České akademie*, 1915. Josef Pelikán (ve spise cit. výše, str. 260) uvádí z pozůstalosti „*Agnetis Vita*“, snad opis, který měl předlohou životopis neznámého člena kláštera u sv. Františka v Praze, jenž vznikl na přání královny Elišky 1328 a z něhož se u Balbína nacházely výpisy. Srov. též Bolek, ct. výše str. 280.

Jak cituje Josef Hanuš, *Bohuslava Balbína Bohemia Docta*, ČČH, 12, 1903, str. 143, Balbínovi zůstaly nepřístupny k prohlédnutí obě metropolitní knihovny kostela pražského. První knihovny, jež byla sestavena od probošta Bertholda Pontana z Breitenberga, vůbec neviděl, z druhé, tj. ze staré kapitulní knihovny měl vypůjčený mj. rukopis obsahující „*Vitae Sanctorum nostrorum*“. Balbín též prohlédl a sestavil stručný seznam českých rukopisů a tisků ze dvou knihoven krumlovských (kostelní a jezuitské), srov. Hanuš, str. 410. Hanuš uvádí též (tamže), že Balbín chválil Crugera pro jeho historické vědění i ochotu ve sdělování pramenů, ale vytýká jeho nevytříbený sloh. Z tajnůstkářství pražských knihoven v oné době lze vy-

světlit lecos, co je posud tajemné v bádání o Anežčiných legendách za protireformace.

Srov. též Josef Šimek, *Balbín a jeho Bohemia Docta*, ČČM 61, 1887, kde se uvádí (str. 264), že Balbín v díle III. kap. 2 dodává zprávy o svatých a učených mužích z řádu sv. Františka a v kap. 7-10 sepisuje rukopisy krumlovské. Balbínovi byl někdy zabraňován přístup do knihoven „pro zlé podezření, aby z biblioték něco pro pány nečestného na světlo nevynesl“. *Spis Bohemia Docta* byl psán po 1670 za posledních 15 let života Balbínova.

Ke str. 226. Latinský text úvodu k latinské legendě kostela pražského zní takto (*Acta Sanctorum, Martii I. 508*): „*Scriprurus D. Agnetis, Pragensis dominae et civis meae florentissimae ejusdemque sponsae Christi, Optimi Maximi, interrirmae res gestas, priusquam inde, unde necesse est, exorium petam, hoc partheniacum epithalamium jure illi exprono:*

*Candiae vitam recolamus omnes
Virginis, nostrae Patriae Patronae,
Cantibus, sistris, cytharis, lyrisque decemchordis
Illa terrenum fugiens cubile,
Nupsit aeterno pudibunda Sponso
Nuptias coram celebrans frequenti agmine coeli“.*

Ke str. 235 a 244. Balbín v *Bohemia Docta*, str. 65 praví doslova toto: *Sanctissimam Virginis vitam admirabilem ex Ms. codice antiquissimo primo evulgavit Georgius Ferus, S.J.* (srov. Dobrovský J.: *Geschichte der böhmischen Sprache und Literatur*, str. 249).

Ke str. 238. Oživená úcta k Anežce za Karla IV. byla dosvědčena nejen novým jednáním o její kanonizaci a co s tím souviselo (srov. výše, str. 279), ale i vůbec přátelským poměrem císařovým k Anežčinu klášteři v Praze. Jak Glassberger v řádové kronice (AF II. 188-9, Böhmer, 86) zaznamenal, císař Karel r. 1354 pokoušel se přímou návštěvou v klášteře dosíci části zázračného prstu sv. Mikuláše pro svůj pektorál, a r. 1364 za povodně v Praze na loďce vstoupil do kláštera u sv. Františka, aby jeptišky potěšil. V křížové kapli na Karlštejně dal Karel vymalovat do mistra Theodorika sv. Kláru (srov. Matějček-Pešina: *La peinture tchéque gothique*, 1950).

Ke str. 242. „*Adversaria*“ dle Du Cange znamená „*remarques, observations*“. Faber v *Thes.* podává tuto definici: „*Dicta sunt Adversaria, quod cum veteres ex altera tantum libri scriberent parte; haec etiam in adversa seu versa pagina scriptura implerentur*“.

Vzhledem k důležitosti partie o zázracích uvádím podle Slámy (str. 14-15) seznam jich, jak jsou zaznamenány v legendě vydané Plachým:

Str. 2. Anežka zjevením předurčena stavu řeholnímu.

Str. 13. U veliké nouzi nalezeny mřenky.

Str. 14. Jindy opět chleby.

Str. 16. Zázračné zmizení Anežčino z kruhu sesterského.

Str. 17. Dábel strčil ji se schodů. - Králova mrtvá dcera probuzena k životu.

Str. 18. Anežce zjevuje se doba jejího života.

Str. 19. Třemi jablky uzdraví Žofii, manželku rytíře Konráda.

Str. 20. Sestra Alžběta závojem Anežčiným zbavena prudkých bolestí hlavy. -
Zažehnání ďáblův (str. 20-21).

Str. 23. Zjevena jí smrt Přemysla Otakara. - Poznává myšlenky a touhy svých sester (odcizení jablka a prosba za malichernou věc).

Str. 24. Jakási sestra po odpuštění Anežčině lehce umírá. - Anežka vidí, jak andělé unášejí sestru Brigitu do nebe.

Str. 25. Kačenka Chardova uzdravena od neduhu nohou dotekem se ruky Anežčiny.

Str. 28. Paní Školastice ze Šternberka otvírá se sama truhla, v níž bl. Anežka odpočívala.

Str. 29. Nad hrobem Anežčiným prostírá se vždy libá vůně „pro časté svatých angelův bývání“.

Str. 31. Tamtéž uzdravena dcera Kunhuty, manželky krále Václava. - Na přímluvu bl. Anežky vráceno zdraví jedinému synu královny Alžběty.

Str. 32. Táž po porodu těžce onemocněla, ale učinivši slib ke cti bl. Anežky, ozdravěla.

Str. 33. Syn paní Markéty z Prahy nabývá svého zdraví na hrobě bl. Anežky. - Sestra Domka, dcera paní „Domaslovy z Škvorovce“, oděna byvši pláštěm Anežčiným, zachráněna je do smrti. - Sestra Vracka z Oujezda zbavena psotníku.

Str. 34. Sestra Lidka z Turnova, napivši se vína, v němž kosti bl. Anežky byly obmyty, zachránila se od smrti. - Týmž způsobem zprostil se služebník pana Kunše z Heřmanic psotníku. - Dívka Vaňka z Prahy, řečená Malá, zachráněna od utonutí vlasy Anežčinými, jež při sobě měla.

Str. 35. Sestra Kristina Kottfrydova na přímluvu bl. Anežky sprostěna žloutenky. - Manželka měštěnína pražského Zechba (de Egra), volajíc ku pomoci bl. Anežku, dala život zdravému děcku. - Paní Dobroslava Slánská vínem (jako na str. 34) zbavena těžké nemoci.

Str. 36. Šlechtic Taso zprostil se právě tak hlízy v krku, Hynek z Dubé bolestí v hrdle a Václav, písař jakéhosi rytíře v Čechách, neduhu krčního.

V latinské legendě kanonizační následují zázraky, jež Plachý vynechal (srov. výše str. 343): Mařík z Hoholic byl zproštěn bolestí v hrdle vlasy bl. Anežky (Legenda, str. 130). Sestra Markéta, dcera měštěnína pražského Jakuba, uchovala po dlouhou dobu zázračnou vodu z hrobu Anežčina (tamže), kterou Albert se ses-

trou Alžbětou a mnozí jiní byli od smrti zachráněni (Legenda, str. 131). - Šlechtic Markvard z Vlašimi uzdravil 15 nemocných na horečku vlasý bl. Anežky (tamže).

Str. 37. Sestra Konstancie, vzývající bl. Anežku, zbavena je zimnice. - Sestra Anežka z Říškovic sprostěna dny, jak přiložila ruku svou na truhlu Anežčinu. - Školastika, paní Habartova z Žerotína, přiložila bok svůj k boku bl. Anežky a uzdravila se.

Str. 38. Též paní Mladotova z Litomyšle sprostěna nemoci. - Sestra Domka, upadši do ohně, nepopálila se. - Stolica Anežčina uprostřed ohně zůstala bez porušení.

Str. 39. Sestra Alžběta, všedši v zaplavenou hrobku Anežčinu pro ostatky její, nesmočena opět vystoupila. - Sestra Jitka z Lešan odřízla mrtvé Anežce nehet z nohy, a tu řinula se krev, jež však opět se zastavila, když Jitka vzývala bl. Anežku.

Tato bibliografie zdaleka neodpovídá současným ani dobovým nárokům na komentovanou bibliografii. Přesto jsme se rozhodli ji v díle ponechat, neboť komentáře k některým titulům vyjadřují osobitý Kybalův přístup. Pozn. vyd.